

Mekan : Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi
Başlık : Kim Roman Okuyacak?
Sunan : Nilüfer KUYAŞ
Konuşmacı : Prof. Dr. Hasan Bülent KAHRAMAN
Ses Kaydı : <https://youtu.be/FSRUHsumyNU>
Tarih / Saat : 18 Aralık 2019 Çarşamba / 19:00

Nilüfer Kuyaş: Efendim hoş geldiniz, Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi'ne, benim ismim Nilüfer Kuyaş. Burada çalışan ekibin bir üyesiyim. Bütün ekip üyesi arkadaşlarım adına hoş geldiniz diyorum. Teşekkür ediyorum bu akşam bu etkinliğe katıldığınız için ve tabii çok sevgili Hasan Bülent Kahraman'ı, davetlerimizi kabul edip geldiği için çok teşekkür ediyorum.

Hasan Bülent Kahraman: Biz teşekkür ederiz.

Nilüfer Kuyaş: Hepimiz çok teşekkür ediyoruz. Çok mutluyuz burada olduğunuz için.

Hasan Bülent Kahraman: Sağ olun.

Nilüfer Kuyaş: Hasan Bey'i tabi ki tanıtmak gerekli değil, hepimiz tanıyorsunuz ama son olarak Işık Üniversitesi Rektör Yardımcısı olarak gördük onu. Birkaç fakültenin de dekanısınız galiba.

Hasan Bülent Kahraman: Bir fakülte, iki adı olduğu için iki gibi görünüyor. Onu öyle ayarladık yani.

Nilüfer Kuyaş: Tamam. Mimarlık ve Tasarım Fakültesi.

Hasan Bülent Kahraman: Evet.

Nilüfer Kuyaş: ...Ama hocamız bu arada Sabancı, Bilkent, Michigan, Columbia... ders vermediği iyi üniversite neredeyse kalmamış. Çok güzel bir şey. Hasan Bey'i ben, zihnini çok sevdiğim entelektüellerinden biridir bu ülkenin. Her zaman çok sevdim zihnini. Biliyorsunuz; siyasi fikir üretir, sanat üzerine fikir üretir. Bazen Kültür Bakanlığı Danışmanlığı yaptığı zamanki gibi, kamuya biraz katkıda bulunmaktan çekinmez ve bu akşamki konuşmasının başlığı gibi, kim roman okuyacak, bazen usul usul da bizleri kıskırtmayı sever sağ olsun. Bu arada tabii, Sabancı Müzesi Yönetim Kurulu ve Uluslararası Danışma Kurulu üyesi, Contemporary İstanbul'un Sanat Fuarı'nın İcra Kurulu üyesi, Akbank Sanat Danışma Kurulu üyesi... Bu çok yönlülüğü de çok sevdiğim bir yanı Hasan Bey'in ve evet... 'Gelecekte kim roman okuyacak' bu hakikaten çok ilginç ve kıskırtıcı bir soru. Belki, hocam bu size bağlı tabi ama sonlarda biraz sorular, sohbet gibi devam edersiniz diye düşündüm. Bu arada Hasan Bey'in çok sayıda kitabı var tabi ki, buraya hepsini getirmemiz mümkün değildi ama bu konuşmasıyla belki irintili olduğu için 'Yazımsal Bilinç' kitabını getirdik. -Türkiye'de

yazımsal bilincin tarihi- ama Alfa Dağıtımda sadece 6 tane kopya bulabildik. Arzu edenler satın alıp imzalatabilirler. Sadece 6 kopyamız var kusura bakmayın. Tekrar çok teşekkür ediyoruz. Söz sizde.

Hasan Bülent Kahraman: Efendim, teşekkür ederek başlayayım ben de. Çok eski dostum Nilüfer Kuyaş'a teşekkür ederek başlayayım. Sonra, İstanbul için çok yararlı, çok önemli gördüğüm bu Edebiyat evinde bulunmaktan duyduğum mutluluğu belirteyim. Ben de bu teşekkürümü, size ve

bütün bu 'literatür house'a iletiyorum. Hiçbir şey tek yönlü değildir. Gerçi demin aşağıda dedim ki, Türkiye sadece tek yönlü bir sokaktır. Herkes bir tek yönüne yürür. U dönüşü vesaire yapmayı bilmez ama insan ilişkileri karşılıklıdır. Ben de benim için söylediklerini aynen Nilüfer Kuyaş için söylüyorum. Daha çok üretmesi gerektiğini belirterek söylüyorum ama ben hoca olduğum için onu mutlaka söylerim. Keşke daha çok üretse, biz de daha çok onu okusak ve onun yandıkları üzerine düşünelim. Şimdi Nilüfer'e eksik olmasın. Bana lütfedip böyle bir konuşma yapar mısın diye sorduğunda, 'tabii yaparım' dedim. Ne yaparsın? 'Şunu yaparım, bunu yaparım...' İnsan genellikle o gün elinde konuştuğu şeyi gelip anlatmak istiyor. Ben de o sıralarda bu konular ile uğraşıyor idim. 'Ne anlattırırın?' dedi. Bir şeyler yazdım. Nilüfer'den bir Whatsapp mesajı geldi. "Uff çok karışık" dedi. Benim burada anlatmayı düşündüğüm şeyler için. Bunu biraz seyrelttik seyrelttik seyrelttik... Sonra bu başlığa geldik: 'Kim roman okur, okuyacak?' Bunun tabii bir devamı var. Bunun okunması için, eğer bir okur arıyorsak bir de yazar aramamız lazım. Dolayısıyla kim yazacak romanı? Niçin yazacak? Roman niçin yazılır? Bu bir alan ve ben bu alana aslında 'romanoloji' diyorum. Yani insanların şöyle bir muhakemesi var. İşte birisi yataktan kalkar. Roman yazmak ister. Evet, bu kadar basit değildir. Belli, epey bir zaman almıştır o kalın kitap. İnsanlar hep kitapların kalınlıkları ile ilgilenirler önce. Demek ki bir gecede bu olmuyor ama işte birisi roman yazar. Hayır, roman böyle bir şey değildir. Yani, Aristo'nun üstüne büyük bir kitap yazdığı, 'Poetika'dan beri, romanın da bir 'poetikası' var. Roman niçin yazılır? Romanların arasındaki soy bilim -jeneoloji- ilişkisi nedir? Roman-toplum ilişkisi, roman-ideoloji ilişkisi hele bizim yetiştiğimiz yıllarda büsbütün önemliydi. -Ben 1970'lerde bu işlerle uğraşmaya başladığım zaman,... İbrahim, bu serinleme faaliyeti benden mi kaynaklanıyor? Yoksa peki,... 1970'lerde.... İbrahim dünyadaki en sevdiğim insanlardan birisidir. Sebebi, Nilüfer'in demin belirttiği tahrik edici ben de tahrikçilik çok yüksektir. Bu saldırganlığımıza sabır ve tahammül gösteren birisi olduğu içindir. 1970'lerde 'Georg Lukács' çok önemli birisiydi. Onun roman teorisi; başucu kitabı değil, yastık altı kitabıydı. Ben bazılarında da derdim ki, yastığının altına koy belki ozmos yolu ile bazı şeyler nüfuz edebilir. Sonra bir yazarımız günün birinde ona 'bir Macar köylüsü' dedi. Ona da bir yazı yazdım. Pek öyle Macar köylüsü falan değil. Onu yazan köylü birisiymiş demek ki. Öyle kendinden gördü yani kötü bir şey söylemedi ama tabii ki politik birtakım sorunları var. Çelişkilerimiz var. Hiç uzlaşmadığımız dünya kadar noktamız var ama kendi alanında Marksist düşünceye de dünya kadar katkıda bulunmuş birisiydi. O tarihten beri, bu roman konusu benim gündemimdedir. Niye öyledir bunu çok iyi bilmiyorum. Ben roman yazmadım fakat roman üstünde çok düşündüm. Şiir hiç yazmadım fakat şiir üzerine kocaman 500-600 sayfalık bir kitap yazdım. Hala da düşünmeye devam ediyorum. Görüşlerim değişiyor mu? Zaman içinde romanı okurken, 'roman nedir?' sorusuna verdiğim cevap değişiyor mu? Hayır değişmiyor. Onu da söyleyeyim. Yani, ben başlangıçtan beri hiçbir zaman şöyle düşünmedim: "Roman toplumsal bir olgudur." Buna yürekten inanıyorum. Yani; kendi başına, tekil, edilgen bir roman realitesi yoktur. Mutlaka bütün sanatlar gibi, bütün kültürel oluşumlar, etkinlikler gibi roman da bir toplumsal formasyonun sonunda ortaya çıkar. Bunu romanın kaynaklarına giderek bulmak, görmek de mümkündür. Böyle birtakım tanımlar vardır: 'Roman, burjuvazinin bir edebi türü olarak ortaya çıkmıştır' bu doğrudur. Buna örnek olarak da, ilk roman kabul edilen 'Donkişot' gösterilir. Burjuvazi sahneye çıktı, dolayısıyla roman oldu. Evet; burjuvazi, o romanda yel değirmenlere saldıran sınıftır. Yel değirmenlerine saldırır, hayaller kurar ama roman sadece 'Miguel de Cervantes'in' yazdığı bu kitap da değildir. Bunun, dünya kadar... Sonra farklı yönlerdeki gelişimi mevcuttur. O zaman bir tek bu tanımla devam edemeyiz. Bir de 20.YY'ın başında bir roman var. 'Joyce'un' yazdığı ve sonra ona bağlı olan yeni bir damar içinde gelişen bir roman var. Şimdi bunlardan biraz daha ayrıntılı olarak devam edeceğim. O zaman, onları okuduğum vakitte, bu metinlere bakarak dedim ki: 'Romanın bir toplumsal boyutu var ama romanın aynı zamanda bir de 'esoterik' bir yanı var. Yani sadece romanı romanla anlayabileceğimiz, orada bambaşka bir yoğurumun, bambaşka bir plastisitenin olduğu bir boyut var. Bu iki görüşümü hiç değiştirmedim

ama bu görüşlerimi zaman içinde diğer okuduklarımla genişlettim. Bu iki ekseni kendi içimde temel akslar olarak tutuyor ve koruyorum ama bunun üstüne şimdi bu konuşmada belirteceğim bazı görüşlerimi ekliyorum. Bundan birkaç sene evvel de, Akbank Sanat'da 4 hafta bir seminer verdim. Yani, 'roman ve Türkiye'de roman' hakkında bu görüşlerim, o zaman anlattıklarımın bile biraz daha farklılaşmış bir halidir. Bu konuyu niçin düşündüğümü ve işte 'kim okuyacak, niçin yazılacak' sorusunu bana esinleyen bir temel mesele var. O mesele şu; bundan birkaç sene evvel, 'Türkiye'de Çağdaş Sanat' diye bir kitap yazdım. Akbank Sanat tarafından yayımlandı. Aramayın bulamazsınız. Maalesef oranın öyle bir handikabı var. Onun başında bir tespitte bulundum. Sonra bu tespit, bir küçük çaplı kıyamet kopardı. Araştırmalara, bilmem soruşturmalara konu oldu. Orada dedim ki: 'Bugün Edebiyatın yerini artık Çağdaş Sanat almıştır.' Yani 1970'lerde, insanların kitapçıların önünde 'şu yazarın romanı çıktı mı?' diye bekledikleri dönem artık bitmiştir. Böyle bir roman ve şiir aşkı yoktur. İnsanlar birbirleriyle oturdukları zaman, roman ve şiir konuşmuyorlar ama onun yerini aynı hızla üretim yapan bir güncel sanat etkinliği almıştır. Bunu sonra bana çok sordular. Bende bunu uzun uzun izah etme imkanı buldum. O zaman kendime de dönüp şu soruyu sordum: 'Peki, bunu söyledim. Bu doğru bir tespit. Bugün böyle ama roman bitecek mi? Roman yazılacak mı? Romanı kim okuyacak?' Bu, bana bir dönemde çok moda olmuş bir 'endism' -sonuculuk- düşüncesi ile birlikte gelmiyor. Bunu 1990'larda çok yaptık. Edebiyatın sonu, resmin sonu, sanatın sonu, toplumsalın sonu... Böyle on birlerce kitap yazıldı. Hayır, ben öyle bir sonuculuk arayışı içinde değilim. Yani böyle bir teleoloji arayışı içinde değilim. Sadece, romanın sosyolojik bir süreç olduğunu belirtiyorum ve bu sosyolojiye bağlı olarak romanı kendi 'poetikasından' kalkarak, kendi metinsel, olgusal, ontolojik özelliklerinden kalkarak, bir çözümleme yapıyorum. Niye yapıyorum? Şundan ötürü yapıyorum. Eğer tarihin belli bir dönemine tanıklık etmiş bir olguysa roman, ki öyle. Bunun önümüzdeki dönemde de böyle bir kapasitesi olacak mı? Bu bir entelektüel sorudur. Zaten bu gibi meselelerin, 'sen niye bunu düşünüyorsun' kısmına verilecek çok fazla bir yanıt da yoktur ama bu tanıklık kapasitesi bence üzerinde durulması gereken bir mesele. Çünkü bu, aynı zamanda bizim içerisinde yaşadığımız toplumla ve içinde bulunduğumuz toplumsallıkla ilişkili bir bilinç durumuna tekabül eder. Yani bu soruyu sorduğum zaman, aslında bütün sorular gibi 'insan teki' ile ilgili bir mesele açıyorum. Şimdi bakın, Aristo'nun bir temel tespiti vardır. Aristocu'da değilim onu söyleyeyim. Yani, Aristo ile Platon arasında bir seçim yapacak olursam da, mutlaka Platon'u seçerim. Çok daha şiirsel, çok daha lirik, çok daha poetik ama öbürü de çok seküler bir aklın ve çok bünyevi bir düşüncenin uzantısı içinde. Şimdi, Aristo diyor ki: 'Biz yalnızca tümelleri tanırız. Tekil davranırız, yani eyleriz.' Bu önemli bir kavram. 'Tekil eyleriz ve tikel şeyler yaparız ama tümel olanı anlatırız. İnsan, tikel olanı anlatmaz' diyor. Buradan da bir sürü başka şeylere gidiyor. Bu, benim için ufuk açıcı bir tespittir. Çünkü o zaman romanın veya güncel sanatın metafiziği üstünde düşünmenin kapısı aralanmış oluyor. Bu metafizik de, bir soyutlama terimi olarak ortadadır. Yoksa sonuç itibari ile bunların fizik kapasiteleri üstünde düşünüyoruz. Tabi, bir şeyin poetikası, onun metafiziği ile ilgilidir ama o biraz daha demin dediğim gibi esoterik bir konu. Bir de şöyle bir husus var, bu akıl yürütmenin içinde ortaya çıkabilecek bir diğer konu: Şimdilik meselesi ve bu varlık meselesi. Roman nedir? Roman bir 'science fiction' mıdır? Bir kere 'fiction'dır. Evvela burada meseleyi ele alalım. Bu sorular, suya atılmış taş gibi, taşın çıkardığı dalgalar gibi iç içe geçerek büyüyor. 'Fiction' nedir? Birçok filmde, birçok romanda görürsünüz. Der ki; bu romandaki olaylar hakikidir ama işte isimler değiştirilmiştir. Bunların gerçeklikle ilgisi yoktur. Atilla İlhan'ın temel tezi: Romanın tarihsel tanıklığıydı. Daha da ileri götürürdü. En büyük tartışmalarımızdan birisi şuydu; 'tarihin eğrisini, yazdığı romanlar ile doğrultmaya çalışırdı.' Bu, Atilla İlhan'da böyledir. Kemal Tahir'de böyledir. Tarık Buğra'da böyledir. Peyami Safa'da böyledir. Birçok romanı itibariyle. Ben de ona derdim ki; 'doktora tezi yazılırken romana bakılmaz.' Yani, Kore Savaşı'nın doğrusu sizin yazdığınız gibi midir? Veya, Abdülhamid'i indirdikten sonra tahttan, Alaeddin Köşkü'ne, Selanik'e götürürken ona eşlik eden o mudur, bu mudur? Bunlar doktora tezlerinde tartışılınca anlamı olur. Romanda siz bir

'fiction' yazıyorsunuz. Hem de müthiş yazıyor. Yani, daniskasını yazıyor ama işte bu 'fiction' nedir? Yani, olanın olmayan gibi anlatılması mıdır? Bakın, bunlar büyük felsefi sorulardır. Olanı olmayan gibi veya olmayanı olan gibi anlattığımız zaman mı 'fiction' olacak? Hayır, böyle bir şey olmaz. O zaman 'masal' nerede kaldı, değil mi? Bu konunun ciddi bir boyutunu varlık meselesi meydana getirir. Romandaki karakter, romandaki insan tipi neye tekabül eder? Bu biz miyiz? Bu, romancının muhayyilesinden çıkmış olan, olmayan na-mevcut anlamında bir varlık mıdır? O zaman benim bununla identifikasyonum, özdeşliğim ne anlama gelir. Bir şey ile kendimi özdeşleştirdiğim zaman, bunun gerçeklikle olan ilintisi nedir? Daha mı gerçek bir şey oluyor? Yani, roman ve gerçek ilişkisi neye tekabül eder? Şimdi, bunlar bizim kendilerine ait metafizik meselelerini ele almadan yanıtlayabileceğimiz sorular değildir. Bu itibarla, romanın geleceği üstünde düşünmek diyelim. Bence insanın geleceği üstünde düşünmekle eş anlamlı bir sorudur. Bunu da basitleştirerek, bir insanın geleceğe dönük varlığı olarak ele almıyor. İnsan, insan olarak eğer kıyamet kopup bizi ortadan kaldırmazsa, varlığını sürdürecektir. Fakat insanın en azından bildiğimiz ilk metinlerden bu yana, yani bana göre de bunların başlangıcı 'Gılgamış Destanı'dır. Oradan, ve Antik Yunan Tragedyalarından beri devam eden bir varlık sorunu var. Bu büyük geleneğin ortasında da büyük bir parantez var. Büyük bir parantez var. Bu parantez, 'ahdi etik ve ahdi evveldir'. -Yani Tevrat ve İncil'dir. Bunların ortaya koydukları insan gerçekliğinin, varlık gerçekliği, zaman kavramı bugün tüketilmiş şeyler değildir. Çünkü, o kitaplarda tanrı bir zaman yaratır. Yani, dünyayı meydana getirir. Dünyayı meydana getirdiği zaman bir başlangıç tayin eder ona. Demek ki, daima yaptığımız her şey bir içsel döneme referanslıdır. Her şeyin bir başlangıcı var. Zaman, bununla birlikte başlar ve devam eder. Şimdi bu niçin önemli? Veya niçin ilginç? İki şey söyleyerek devam edeyim. Bu zaman olgusu, geleceğe doğru akan bu zaman olgusu, şimdiki zamanı daima problemlili hale getirir. Şimdiki zaman nedir? 'Martin Heidegger' bu konuyu 'Dasein' kavramı ile açıklıyor. 'Zaman ve Varlık' zaten kitabının adı. Bu 'Dasein', felsefecileri 20.YY'da yazıldığı günden beri en çok etkilemiş olan kavramdır. Varlık neyin varlığı? Bizim varlığımız. Peki, varlık nedir? Varlık, şimdiki zamanda bulunma ve şimdiki zamanı biçimlendirme realitesidir. Yani onun tanımı ve benim o tanımı yorumlayarak ortaya koyduğum bir şey. Demek ki, insanın zaman ile ilgili bir sorunu var ve roman esas itibariyle tekvinden beri, -yani yaratılış teorilerinin başladığı günden beri- bize, dünyanın bir başlangıcının olduğunu öğreten ilk metinlerden beri devam eder. Niye devam eder? Bakın, bu işte bizim edebiyat, roman, şiir, sanat, kültür üretmemizin temel meselelerinden birisidir. Çünkü, gelecek şimdiden kıymetlidir. Bir de, modernizmanın getirdiği böyle bir yasa var. Yani, sürekli olarak evrileceğiz. Sürekli olarak ileriye gideceğiz. Sürekli olarak, gelecek bugünkünden parlak olacak. Değil mi? Evrim kuramı böyle daha kötü bir gelecek yaratmak için de çalışmıyoruz. Daha iyi bir gelecek için çalışıyoruz. Olmayabilir, olabilir. O bizim kuvvetimizin, kudretimizin, öngörümüzün dışında. O vakit realite belli; gelecek, şimdiden kıymetlidir ama şöyle bir şey var; bizim 'insan tekilleri' olarak, geleceğimiz ölüm ile kayıtlıdır. Biz, gelecekte öleceğiz. Şimdi bu nasıl bir gelecektir ki, hem bugünden kıymetli hem de ben geleceğe yürüdüğüm zaman sonuma yürüyorum. Peki bu son, nasıl bir son? Yani, geleceğe kendi sonuma varmak için yürüyorum ve gelecek o nedenle mi kıymetli? İşte bu çok kritik bir soru. Çünkü İncil'de, 'gelip seni kurtardıkları zaman' veyahut 'gelip seni kurtarmak için götürdükleri zaman' der. Demek ki, bu geleceğin de bir geleceği var. Yani öleceğiz, ölmek bir kere bir kurtuluş. Bizi, bu dünyanın kirinden, bu dünyanın günahlarından, her şeyinden kurtaracak. Bizi alıp kurtuluşa götürecekler. Kurtuluşa gideceğiz. Orada başka bir hayat olacak. İşte bu, şunu gösteriyor ki; insan, bu gelecek arayışı içinde şimdiki zaman ile meşgul ve varlığını bu arayış ile birlikte ancak idrak edebiliyor. Yani, buna birtakım romancılar -şimdi ona döneceğim- ve birtakım roman eleştirmenleri 'kozmik zaman' ve 'kozmik insan' diyorlar. -Diyor, 'lar' değil. Diyorlar dediğimizde o başka bir mitolojiye giriyor.- 'Kozmik zaman' kavramı ve 'kozmik insan', romanın bence asıl dinamiği budur. Yani, istediği kadar bugünü anlatsın. İsteddiği kadar bir tarihi meseleyi anlatsın. İsteddiği kadar bir toplumsal tanıklık ile meşgul olsun, aslında bir 'kozmik

insan' meselesi içinde yaşar ve biçimlenir roman. Bu, şununla da ilgili; Platon'un 'Timaios Diyalogu' malum, orada ilginç bir şey söyler. Der ki: Zaman, dünya ile birlikte yaratıldı. Bu benim için çok ufuk açan bir şey. Evet, daha platonik şeyler söyleyen bir adam ama bu çok seküler aynı zamanda bir tanım. Yani, zaman dünya ile birlikte yaratıldı biz de dünya ile birlikte olduk. Yani o tekvin meselesine insansak bile dünyaya buna Martin Heidegger 'atılmışlık' diyor zaten. 'Dünyaya atıldık, dünyanın bir zamanı var. Zaman, dünyadan bağımsız. Dünya yıkılacak biz öleceğiz ama zaman devam edecek.' Şimdi bu roman bakımından niçin önemli biraz sonra geleceğim ama bu diyalogda Platon'un öne sürdüğü bu görüş, ikisinin birlikteliğine denk geliyor ki, bu benimle ilgili bir şey. Yani insan öteki bakımından. Ben ben olarak dünyanın zamanını yaşıyorum. Yani dünyanın içinde bulunduğu kendi zamanımı yaşıyor ve bu benimle bitecek öteki bir dünya var veya ben bu dünyaya gelmeden evvel kavli belada dedim vesaire. Bunlar ayrı meseleler yani bu zamanın bizatihi kendisi. Kozmik midir kozmikdir ama bende o zaman bu zaman ölçüsünde ve bu dünya ile ilişki içinde kozmik bir varlığın veya o kadar somut bir varlığım. Şimdi bu karmaşık gibi görünen sözlerin altında yatan hadise ne? Bana göre bu roman dediğimiz olgu üç büyük çember halinde oluşuyor. Bunların dışında hepsini kapsayan bir çember var mı diye sorarsanız bu tragedyalardır. Bu tragedya meselesi bitmez, onu söyleyeyim. Üzerinde konuştuğumuz her şey o metinlerde mevcuttur. Çünkü bunlar dünyanın kozmolojisinin. Kozmogoninin insanın, yasaların, iktidar kavramının keşfedildiği dönemlerdir. Yani modern çağı aslında milattan Evvel 5 yüzyılda bu tragedyalarla birlikte başlamıştır. Tragedyaların temel kavramı nedir? Kurbandır kurbandır ve çoğu zaman zannettiğimiz tersine tragedya bir iyi ile bir kötü arasında cereyan etmez. Hegel buna yakın laflar etmiştir. Antigone'yi okurken tragedya iki iyi arasında cereyan eder. Yani ikisi de kendi borcunu savunan, ikisi de doğru şeyi savunan protogonistlerin çaresizliğidir. Onun içinde bunların birtakım çıkmazları olur. Yazar bakımından da bu çıkmazlar geçerlidir. Yazar bunlardan hangisini savunacak? Hiçbirini savunmaz. (30:37) makine sonunda gelir bunlar. Buna Aristo biliyorsunuz peri pataye der. Yani bah döner kader döner tragedya da bir şey olur biter. Bir ceza gelir bu ceza daima kurbandır Antigone kurbandır Oidipus kurbandır herkes kurbandır ve aslında temel metinlerde bunlar var. Fakat demin söylediğim gibi bunun bir tarihi var. Bu roman dediğimiz olgunun bu tarih belli bir döneme gönderiyor. Erken metinler var, şövalye metinleri var, ondan sonraki metinler var ama Roma'nın üç büyük çemberi var. Bana göre başkası ne der Franco Moretti büyük haritalar çiziyor, dallanıp budaklanan big date mining yapıyor. Büyük veri analizleri güzel de şeyler bende onları elimde kalemle izliyorum. Evet çok güzel ama ben sosyal antropolojinin ve bu söylediğim kavramların hakim olduğu bir meseleye geldim, gele gele, gele gele buraya mı geldin dersiniz evet buraya geldim. Yani işte bu başta anlattığım iki büyük hadisenin yani bir dil ve onun kendine ait kapalı dünyasının problemleri. Bir de toplum ve bu tanıklık meselesi. Tamam bunlar çok güzel açıklaması daha kolay şeyler. Ben başta da matematikle uğraştığım için midir nedir kolay problemle uğraşmayı sevmem. Daha zor bir problem olan bu probleme yöneldim. Şimdi bu problem açısından baktığım zaman 3 roman dönemi görüyorum. Ne kadar bu bitti mi zaman?

Nilüfer Kuyaş: Daha çok iyiyiz Hocam.

Hasan Bülent Kahraman: Öyle mi?

Nilüfer Kuyaş: 8 e kadar vaktimiz var.

Hasan Bülent Kahraman: Peki.

Nilüfer Kuyaş: Yani siz nasıl arzu ederseniz?

Hasan Bülent Kahraman: Allah zamana bereket versin... Şimdi bir 19.yy romanı bugün ilyada odyssea... Tamam, Derrida Platon için ilk felsefecidir herkes onunla hesaplaşmak zorundadır diyor. Bende bunlar ilk metinlerdir diyorum. Herkes bunlarla hesaplaşmak zorundadır. Yeni bir kitap okudum ilyada odyssea'da tabiat ve toplum diye. Yani bir kere daha anladım ki bunlar biten metinler değil tabi. Şöyle bir hadise de var yine bu bir metodoloji meselesi. Benim bu konuyla uğraşırken adım adım bir yerden bir yere yürümem gibi yürümem gibi. İnsanlık da geliştikçe bu işlere başka optikler ile bakmaya başlıyor. Yoksa o metinler kendi içinden gelişen, büyüyen balon gibi şişen enflate olan metinler değil. Biz onları o şekilde yorumluyoruz. Ama işte fena şeyler yapmıyoruz. O yorumlama sırasında ilk metinler olmasına rağmen burada bir temel mevzu eksiktir. Bu romanların psikolojisi yoktur. Yani roman dedim. Yani bu metinler bunlar. Psikolojileri yoktur. Şimdi bu mit meselesine geleceğim. Biraz sonra mitlerin yoktur, vardır, yoktur, olur olmaz. Birisi bunu eder, öteki bunu eğer. Roman bu psikoloji dediğimiz hadiseyi kavramak ve anlatmakla başlar. Don Quijote'un öneminin altında yatan mevzu da budur. Onda bu kısmen vardı, bunun yüksek metinleri zaman içinde oluşur. Bunlardan bir tanesi Laklo'nun Tehlikeli Alakaları'dır. İlişkiler büyük bir Türkçesi olan Nurullah Ataç bu kitabı çevirirken de tehlikeli ilişkiler değil alakalar demiştir. Yani bu önemli bir kelimedir. Yasemin onu yeniden... yeni okudu. İlk üçüne girdiğini söyledi. Bütün romanlar arasında benim için zaten öyledir ama kısmidir. Asıl bu büyük 19. yüzyıl romanıyla başlar. Bu roman nedir? Hepsinin adlarını biliyorsunuz. **(36:34)** Balzac'lar efendim ve korkunç bir adam, korkunç bir adam...

Nilüfer Kuyaş: Dostoyevski...

Hasan Bülent Kahraman: Korkunç bir adam. Şimdi ona geleceğim. Arada bir adam var, hiç psikoloji ile ilgilenmiyor ama bize çok şey öğretiyor. O da eşsiz menensiz Marquis de Sade, Marquis de Sade okunabilecek bir adam değildir. Onu söyleyeyim... Ben yatağa yatayım da şu Justine'i okuyayım. Ama bize işte bu insan meselesini ortaya koyar. Şimdi niye 19 yüzyıl 18 yüzyılın sonunda bu işler başlar? 18 yüzyıl sonunda bu romanlar ne tür romanlardır? Çok önemli. Şu tür romanlardır bunlar; şimdi bir Fransız asıllı, aslında da daima sadık kalmış bir Amerikalı, ama Amerika'da ömrünü geçirmiş tanıyamadığım için çok üzgün olduğum bir adam René Girard, şimdi bu René Girard edebiyat bilimci. Fakat bu 'Scape goat' Günah keçisi ve kurban kavramı üstünde düşünüyor. Bu yönde kitapları var. Edebiyat metinleri üstünde de yazılı ama bu günah keçisi ve diğer antropolojik meselelerin temelini bir kavram meydana getiriyor. Arzu (desire), bu arzunun mimetik bir dünya yarattığını söyler. Yani biz bir mimesisi ne diyebiliriz? Antik Yunan'dan beri taklit tabiata bakacağız, tabiatı göreceğiz, Onu içeri alacağız. İşte bunu taklit edeceğiz. **(38:07)** 'Romansal Hakikat' isimli işte bunda bu arzunun mimesis etrafında oluştuğunu söyler. Yani insanların tabiatta değil de, birbirlerine baktıklarını ve edip eyleme biçimlerinin birbirlerine bakarak tayin ettiklerini belirtir. Bunun mekanizmalarını kurar. İçsel olanı vardır, dışsal olanı vardır, bir de metafizik olanı vardır. Dışsal olarak bakıp taklit ettiklerimiz de pek problem yoktur. Ama içsel olarak bakıp taklit ettiklerimiz büyük resentment (öç, gaz, nefret, kin) diye çevrebilecek ki asıl Nietche'dir bu kavramı üreten ve yaygınlaştıran bu kavramı ürettiğini romanında buna bağlı olarak bir arzu üçgeni içinde bir desire prangl içinde olduğunu belirtir. 19 yüzyıl edebiyatının özü budur. Buna yürekte katılıyorum. Jülyen sorar: Gençliğimin kahramanı bir arzu üçgeninin içindedir. Bovarizmin kurucusu Emma Bovary bir arzu üçgeninin içindedir. Şimdi bunun altında yatan tamam Girard bunu söylüyor. Ben de buna iman ediyorum. Ama bu bu işi açıklamaya yetmiyor. Doğru mekanizmayı buluyoruz. Bununla mekanizmayı buluyoruz. Ama bunun altında ötesinde yana yatan hadise nedir benim için bu soru önemli. Bunu düşünüyorum. Kendi kendime ve iki kavram bile bunu anlayabileceğimiz kanısına varıyorum. Bunlardan bir tanesi bu mitlerle bu mitlerle bu mimetik arasındaki ilişki. Yani bu romanlar mitolojik olandan kopup mimetik olana bizi taşıyan metinlerdir. 9

Mitolojik olanla ilgili bir takım şeyler söyledim. 19. yüzyılda 18. yüzyılın sonunda daha fazla mitolojiye ihtiyacımız var mıydı? Şimdi bakın bu sorular öyle eskiden şurada gözüme çarptı. **(41:09)** diye bir kavram vardır. Yani bir çırpıda demek ya çalاکalem defter, kalem cevabı verilecek sorular değil. Şimdi bildiğimiz Mitik Dünya'dan mimetik dünyaya geçiyoruz. Niye, niye, niye. Başka işin mi yok. Benim için bu sorular önemli. Niye geçiyoruz?

Nilüfer Kuyaş: Yani bu kadim meselelerden bizi üçgen'e taşıyalım.

Hasan Bülent Kahraman: Evet. Şimdi mit bitti mi? Yani gençlikte doğru bakıyorsunuz. Bunlarda böyle mitolojik bir boyut yok ve mimetik onun anlattığı anlamda bir mimetik realite var. Şimdi iki önemli unsur var: Bir Roman halkın dili, roman halkın dili, yani roman languages bunun İngilizcesi ne yapalım? yeni bir şey neyin yeniliği bu, ne ifade eder? Şimdi kutsal metinler: Tanrı'nın sözü nedir? Verbum'dur Verbum... Çünkü bir şey yapmıştır, yani tekvin bir şey yaratmıştır. Dolayısıyla fiil dediğimiz hadise arabic perception'da da öyle fiil bir şey yapmaktır değil mi? Faili kim, faili meçhul diyoruz değil mi? Yani yaparı edeni meşhur verbun, halkın dili, vokstur, vox dei vox populi. Tanrı'nın kilisesi halkın değil bu sonradan çıkmış bir laf. Şimdi demek ki bir kere roman halkın diliyle yazılan bir şey yeni bir şey olmak zorunda. Niye 18.yüzyılda bunlar çıkıyor. Bunlar 18. yüzyıl sonunda bunlar ortaya çıkıyor. Saad niye o dönemde ortada bütün o çılgınca işkenceler, o sadık dediğimiz o sahneler vesaire oraya. Şimdi ben girmeyeyim yeni bir yazı yazın uzun gönderdim ama şu realiteyi bize gösteriyor. Bu yeni bir. Yani burjuvazi anlamında değil. Yeni bir ses. Yeni bir ifade arayan insanların meselesi peki? Güzel bunu da bulduk. Peki romancı ne olacak o zaman burada? Yani ne yapacak? Romancı başta tanıklıktan söz ettim. Bununla mı yetinecek? Antik Yunan'da bir kavram var. Paraklidos, paraklidos nedir? Paraklidos: Bugün avukat dediğimiz insan yani avukat ne yapar? Advocatus, bu voca fiili işte invocall, provocal kavramları, vocation yani meslek kavramı, voca çağırılmak demek yardıma çağrılan adam demek, avukat aslında, yardım alan adam demek. Paraklitdos bundan biraz daha farklı. Yani bir savunmacı bu avukatlık zor işte. Ben size söyleyeyim neden zor, karmaşık bir iştir, sesinizi ve sözünüzü ona teslim edersiniz. Mahkemede siz konuşmazsınız. Bir şey söylüyor musun? der. Hakim, avukatım var efendim der Avukat sizin adınıza konuşur. Ben bunu asla yapamam. Avukat falan dinlemem, kendim konuşurum, batırım çıkarım onu bilmem ama bu işin özü budur. Yani bir tür kurtarıcıdır sizi kurtaracaktır. Yani avukatlar derler ki 'İpe adam gönderirim ipten adam alırım.' Şimdi 19. yüzyıl romancısı bu mimetik üçgeni yaratırken bir kurtarıcılık. Yani bir tanrı romancısıdır ama insanın yanındadır, insanı savunmaktadır ve bir paraklitdos olarak hareket etmektedir. Böyle bir roman, böyle bir insan tipolojisi bugün artık yok yani. Bu kurtarılmayı bekleyen yani aynı zamanda kurban olabilen bu yaratık bugün varsa o roman devam edebilir. Peki güzel ama bu iş yani bu mitler alemi burada bitti mi? Ay bitmedi çünkü romanın ikinci dönemi başlar. Bu soru ortaya geldikten sonra Dostoyevski romanlarını yazar bitirir, ondan sonra bir takım başka büyük romancılar gelir ama 1900 işte ne bileyim otuzlarda kırklarda yeni bir kategori başlar. Onların babası Dostoyevski'dir. Bu varoluşçuluk meselesidir. Yani bu egzistansiyalizm meselesi varlıkla ilgili soruyu size sorduran metinler romanlardır. Ben kimim varlık nedir **(47:58)** bahsettim. Şimdiki zamanda edip eyleyen zamanı tayin eden unsurdur ama aynı zamanda varlık ben kimim varlığımın anlamı nedir? Sorusunu soran insan. 1930'lardan itibaren ortaya çıkan roman düşünür babası Nietche yani Tanrı öldü lafını ettikten sonra ortaya çıkan roman. Bu birinci dönem birinci çember birinci kuşak romancıların uzantısıdır. O yüzden Dostoyevski bunların arasında bir köprüdür. Dostoyevski kozmik insan insanla uğraşır çünkü aslında bir **(48:26)** korkunç, muhafazakar bir adam, Batı karşıtı ve vesaire dindar...

Nilüfer Kuyaş: Manyak yani

Hasan Bülent Kahraman: Efendim?

Nilüfer Kuyaş: Manyak...

Hasan Bülent Kahraman: Öyle bir yanı var. Olmadan olmuyor...

Nilüfer Kuyaş: Şimdi ikinci çembere mi geçtik Hocam.

Hasan Bülent Kahraman: Geçiyoruz ve orada da kimler varsa kim var Sartre var, bunu en uç noktaya götüren ve insanlık durumu yazarları dediğimiz yazarlar var (48:58) var yani büyük varoluş sorularını soranlar. O yüzden Koffman'ın kitabı var, İşte bilmem Dostoyevski'den bilmem kime kadar var olur. Bunların hepsinin babası aslında beyaz gecelerin delikanlının hiç o büyük romanlara gelmeye bile gerek bırakmayacak şekilde daha küçük metinlerinde bile ortaya çıkan bu insan. Peki, bunlar ne yapıyorlardı? Bunlar hiçliğin manasını sorguluyorlar nedeni çok basit. İkinci Dünya Savaşı yaşanmış, 50 milyon insan ölmüş. 5 milyon insan toplama kamplarında fırınlarda şurada burada yok edilmiş. O zaman Adorno diyor ki Auschwitz'ten sonra şiir yazmak barbarlıktır. Bu tür metinler üretiliyor ve bunu insanlar yapıyor. İnsan taammüden düşünerek tasarlayarak birbirini öldürüyor, öteki insanları farklı ırktandır, dindendir, mezheptendir diye yok ediyor. Peki, bizim o zaman bu kozmik dünya içinde varoluşumuzun anlamı ne? Bu sorunun o dönemde sorulmasının sebebi tamamen etik bir problemdir. Yani bu bizi Fatuma'nın Fatum'a. Yani bu kaderin karşısında bir varlık ve hiçlik sorusuna getirir. İkinci kuşak... Demek ki bu aynı zamanda beraberinde bir seküler din yapabilir miyiz Yani din ötesi bir acaba etik anlayışı din ötesi bir varlık anlayışı mümkün olabilir mi? sorusu e bu da mitolojik bir sorudur. Çünkü bu sonunda kozmik olanla ilgili bir sorun, yani bu zaman kavramı ve varlık kavramı her zaman zamanla ilgilidir. Tersine veya zaman kavramı her daim varlıkla ilgili bir soru kendine ait bir kozmogoninin işine gelir ve mitik bir soru ortaya getirir. Artık bu Antik Yunan'ın Poseidon'uyla Artemis yasasıyla ilgili bir mitem bahsetmiyoruz ama bu bahsi bu dile getirdiğim kavramlar etrafında kozmolojik bir arayış bunun içinde bir farklılık var. Burada bir kurucu baba var. O baba bizi üçüncü kuşak romana getirir. Bu baba James Joyes baba yani düşünün yani **Deda** olsun ve ya Ulysses yani kitabın adı bile Ulysses daha ne söyleyeyim ben size Ulysses'in kahramanı var. Bir 24 saati anlatıyor okumaz bir metinde neden çünkü, çünkü tabi arada yazılmış olan bütün büyük romanlar klasik mitlerle ilgili kutsallığa gönderme yapan romanlardı bunların başını Mobydick çeker, üstüne kitap yoktur. Yani bu açıdan baktığımız zaman beyaz balina bu bunların hepsi klasik metinlerle ilişkili kutsallık sorgulamaları içeren kitaplardı. O yüzden de işte bu birinci kuşakla ikinci kuşak arasına yerleşen büyük köprülerdir bunlar. Üçüncüsü Joyes ortaya acaba her şeyden boşanmış ve sadece nesnelere anlamlandırmakla ilgili bir metin üretebilir miyim? sorusunu getiriyor. Bunu başka türlü sorabilirdi herhalde. Ama bunun da gene bir antik metin referansı ile yapılması kendi içinde ilginçtir. Şimdi din neden önemli bu kadar yani (53:39) kendinde sonlu bir varlık olarak end in itself, bir kavram olarak dil, neden önemli? Çünkü, çünkü dilin anlamı herkese aittir, dersem de inanmayın. Öyledir ama sınıfsal farklar, kültürel farklar o anlamı değiştirir. Şöyle düzeltiyim: Dilin çıplak anlamı herkese aittir. Öyle olmasa birbirimizle anlaşamayız beni bazen ne anlatıyor ya bu diyebilirsiniz. O işte aramızdaki farklara tekabül eder ama onun ötesinde dilin anlamı ortaktır. Herkese aittir. Joyes: Bunun dışında dil ne ifade eder? sorusunu soruyordu. Yani antik bir metne gönderme yapmasının temel sebebi budur. İkincisi ve daha önemlisi şöyle söyleyeyim: dünya dilin ötekisidir, yani değil, ötekini kapsamak anlamlandırmak için var olan bir husustur. Yani yok, bir nesne, değil mi hayatımıza yeni nesnelere, yeni teknolojiler, yeni süreçler giriyor. Bu bizim için öteki dil için öteki onu tanıyamıyoruz anlayamıyoruz. Sonra onunla bir akrabalık bir akrabalık kurmamız gerekiyor. Karip yani yakınlık, akrabalık, yakınlık demek. Karip yakın demek bir yakınlık kuruyoruz ve onu

kendimize ait hale getiriyor. Kendimize ait hale getirdiğimiz vakit bir şeyi anlıyoruz. Ben Joyes bunun dışında bir pozisyon arıyordu. Acaba bu kadar da anlamadığımız bir ilişki dünyasını ifade eder nesnelere dünyası ne ifade eder?

Hasan Bülent Kahraman: Kendimize ait hale getirdiğimiz vakit bir şeyi anlıyoruz. Bence Joyes bunun dışında bir pozisyon arıyordu acaba bu kadar da anlamadığımız bir ilişki dünyası ne ifade eder? Nesnelere dünyası ne ifade eder? İşte bu üçüncü çemberi getirir. Bu üç çemberin büyük ya da Georges Perec yani Fransız romancı. Çünkü bize birdenbire şunu gösterdi gündelik hayat mitiktir. Yani illa gökyüzüne kanat açmaya, arş-ı âlanın ötesine geçmeye, göğün 7 katına çıkmaya gerek yoktur. Gündelik hayatın temel kavramları gündelik hayatın nesnelere bizim mitolojik evrenimizi meydana getirir. Şimdi bitiriyorum çok sık vaktinizi aldım. Özür dilerim. Gidiyor diyorsunuz, peki teşekkür ederiz. Yok bitti, bitiriyorum. Şimdi 2 şey söyleyeyim. Niye? 'Niye' bu başımızın belası 'niye' sorusu bir daha ortaya çıkıyor. Niye Perec böyle bir şey bulaştı. Bunun cevabını şurada aramak lazım, şimdi Musa Tanrıya gidiyor, emirleri alıyor ve diyor ki 'gidip döndüğüm zaman kimle konuştun? O kimdi?' dedikleri zaman ne diyeyim? Ehyeh, Asher Ehyeh de der tanrı ona. Bunun Latincesi (57:53) İngilizcesi 'I'm, I'm, I'm, what I'm', Ben benim, ben benim bunun ötesi yok. Perec'in babası Auschwitz'de anası Auschwitz'de kaybolmuş bir Yahudi çocuk olarak bütün o İkinci Dünya harbinin büyük facialarını apokaliptik hayatını yaşamış birisi olarak, nesnelere sadece dilden saat içinde hiç e harfi olmayan bir roman yazmaya gelene kadar bu kadar bu ölçüde bu ölçüde bu işin metodolojileri ile uğraşan, tabii bu yazacaksın söyleyeyim bu ben benim lafı bitmez Feuerbach bunu yazdı, 'I'm I'm' diye. Marx'da biliyorsun ona karşı tezlerini yazdı, eve gel de biraz oturup bunların konuşalım. Bu artık realitesi bu kadar öne çıkmış bir dünyada mitoloji olamayacağını gösteriyor. O yüzden de belki de masum olarak gördüğüm değil masum olarak gördüğü nesnelere gündelik hayat onların dönüp içine sığındıkları realite idi. Şimdi son şey burada bitiyor. Peki gelecekte bunların nesi olacak veya bugünkü roman bunların neyine tekabül ediyor, bunu gene başladığım yere dönerek cevaplayayım. Ben bugünkü meselenin ve gelecekteki meselenin en azından öngörülebilir dönemin meselesinin gene bu mimesektik arzu ile ilgili olduğu kanısındayım ama nasıl bir arzu bu? Kapitalizm dediğimiz hadise, felsefe terimleri ile bakarsak ekonomik terimlerini bir tarafa bırakalım, bir arzu ekonomisidir. Biliyorsunuz bu Economics of Desire bu psikanalistlerin de, Lacan'ın da daha birçoklarının da çeşitli versiyonları ile ele aldığı bir kavramdır. Bu arzu ekonomisi arzunun yönlendirilmesi. Bugün insanlar belki de tarihin hiçbir döneminde karşılaşmadıkları ölçüde bir fetişistik arzunun içindeler. Yani demin dedim ki Perec belki de nesnelere masum bulunduğu için ona yöneliyordu. Bugün zehirli nesnelere dünyasında bulunuyoruz ve insanlar bu zehirli nesnelere yöneliyorlar. İnsanlar için bugün arzu sadece nesnelere sınırlı bir şey, markalar, starlar, celebrity'ler. Böyle bir dünyada yani arzunun tamamen insanın kendi dışındaki ekonomilere yöneldiği bir dünyada romanın nasıl yazılacağını da bu anlattığım dile getirmeye çalıştığım kavramlar içinde onlarla birlikte yine içinde bulunduğumuz bu kozmogoni karar verecektir, ama bugün itibarıyla arzunun René Girard'ın tarif ettiği üçgenden çıkıp daha tekil, daha çizgisel, lineer bir arzuya dönüştüğünü ve bunun büyük bir roman kozmolojik insanı arayan bir roman yazmayı engelleyen bir unsur olduğunu düşünüyorum. Hepinize çok teşekkürler.

Nilüfer Kuyaş: Çok teşekkürler. İnanılmaz derin bir gezintiydi. Biraz sorular alalım. Ben bir küçük not düşerek sorularınıza döneceğim. Son zamanlarda çoğu kadın olan birtakım yazarlarda yeni bir roman çizgisini sezmeye başladık. Romanı bozmak, bir romana başlamışken başka birine geçmek, bu Rachel (1:02:51) biraz bunun bir parçası Amerika'da. Yani romanı sonuçsuz bir hale getirmek sizin söylediğinize bağlanıyor. Bunu çağrıştırdı bana böyle bir not düşerek. Buyurun sorularınız varsa ya da görüşleriniz. Ufuk açıydı yani nereye doğru gidiyoruz nereden?

Hasan Bülent Kahraman: Yoksa ben soracağım.

Nilüfer Kuyaş: Olabilir hocam bende de çok soru var.

Dinleyici: Merhaba teşekkür ederiz konuşma için. Benim anladığım kadarıyla varlık veya ontoloji temelinden zamanı insan olduğunu nasıl okuduğu ve bu şekil bunu edebi metinlere nasıl anlattığı temelli bir yaklaşımın üzerinden ve batı temelli roman üzerinde anlattınız. Peki, mekân veya uzam dediğimiz şey yani fiziksel mekânında dışında tutarak söylüyorsunuz. Bunu nasıl konumlandırırız? Bildiğin zaman ve sonuçta zaman temel değilse mekân zamandan ayrılan bir şey değil. En azından.

Hasan Bülent Kahraman: Kim demiş?

Dinleyici: Ben de diyebilirim. Çünkü zamansız bir mekân veya zamansız mekân insanoğlunun algılarının değişmesi ile oluşan metinler işte bahsettiğiniz klasik roman diye adlandırılan modernizm sonrasında postmodernizm. Bunu nasıl okumak gerekiyor? Bunu aşmak için söylüyorsunuz daha çok anlamak adına.

Hasan Bülent Kahraman: Çok güzel bir soru zaman deyince herkes bir de mekândan gitmek ister. Bu çok doğal, arkadaşımızın söylediği gibi bunların birbirleriyle irtibatlı olduğu düşünülür. O da dedi ki zamandan bağımsız bir mekân, mekândan bağımsız bir zaman var mıdır? İşte bu soru aslında 20.yy. başının en büyük sorusu. Yani zaman kavramının mekândan kopartılması diye başlayan bu soru psikanalistlerin serbest çağrışım ile uğraşanların yani kısmen Joyes'ı ama daha bilhassa 20.yy.'da vazgeçilmez gördüğüm yazar olan Faulkner'ın yarattığı dünyanın temel sorusudur. Bunların hepsinin kurucusu da tabii Prust. Prust'un dostun yapmaya çalıştım neydi? İki şeydi. Birincisi mekânın olmadığı bir zamanı acaba yakalayabilir miyiz? Yani kobre onda sadece kobre onda sadece bir mahalle değildir. Birazda ütöpik bir şeydir ,değil mi? Kitap öyle başlar hepimiz ezbere biliyoruz. Soğanların yakasından kitabının başlangıç cümleleri. Erkenden uyurdum ondan sonra bir madeni para batırıp çay derler ama ıhlamur. İnsan ona kapatırım ağzına koyunca çocukluk hatıralarına dönmesi. Şimdi bu bize 20. yüzyılda mekân ötesi bir zaman nasıl olabilir sorusunu getiriyor. Benim burada Prus'la ilgili olarak düşündüğüm şu, bu kozmik dünyada veya evrende, bu kozmoloji içinde her şeyin yok olduğu alemde hafıza meselesi yani hatıralarla kendini gösteren hafıza meselesi aslında gene deminki tabiri kullanayım, zamanın elinden bir şey kurtarabilir miyim? Sorusuna bir cevap bulmaktır. Hani bir sığınılacak mekân olmayan zamandır. O yüzden ondan beri mekânla zaman birisi varsa öteki de vardır denemez. Yani yoksa benim başta söylediğim gibi yani ben benim dediğimiz zaman ben bu uzamda mevcut birisi olarak işte o yüzden Platon'a örnek verdim. Yani zaman dünya ile beraber yaratılmıştır. Bu benim için geçerli bir şeydir dedim. O anlamda evet ben bu dünyanın içindeyim bu dünyanın zamanını yaşıyorum. Hegel'in temel meseli ise bu hatta onun meşhur orman metaforu bile bu. Bana göre buraya gelip bağlanır ama roman söz konusu olduğu vakit zamanı ve romanın mekânı diye baktığımız zaman artık bu ikisi aynı şey denemez. Denemeyeceği gibi veremeyeceği gibi post modern edebiyat da ki Péric de bunun kurucularından biri kabul edilebilir. O buna ayrıca başka düzeylerde de birtakım katkılar getirdi. Yani fragman parçalı bir metin işte farklı yaşın verdiği örneklerde de ortaya çıkan bu parçalı metinler, bu sonu olmayan anlatılar açık uçlu çoğalabilen, kendi içi ışına doğru gidebilen, extacy yani bu listesi dediğimiz halde aslında dışına taşmak demek yani bunlara ben extatic metinler diyorum. Bunlar da gene o zaman mekân hatta tragediyaların üçlüsü olan zaman mekân olay meselesini artık tamamen bana göre buharlaştırmıştır. İşte bu yani önemli bir şey 1970'lerden beri bu trajik olanın sonu tragedyanın sonu tartışılır durur. Ben de hala bu soruyu kafamda evirip çeviriyorum. Bugün trajik yani romanın geldiği yeri söylerken ve geleceğini düşünürken aynı zamanda bunu ben kozmolojik insan diye tarif ettim. Bu aynı zamanda trajik insan olabilir. Ben çok yıllar evvel bir kitap yazdım. "Post Entelektüel Dönem ve Edebiyat" diye, onunla ilgili olarak bir romancımız ismi lazım değil benimle geldi bir mülakat yaptı. Ben ona bunu söyledim, yani bundan

sonra romanın en önemli meselesi bu tragedyanın kaybolması o mülakatı yayınlarken arkasına bir şeyler ilave etmiş ve işte dışarı çıktım şöyle bir dünya gördüm yok canım tragedya bitmez falan diyor. Tabii O onu gündelik hayat diye anlıyor ama bu kozmik zaman, kozmik varlık, kozmik insan diye baktığınız zaman ve bu sonunda söylediğim arzunun bu şekilde ekonomize edildiği yönetildiği ve dünyada tabii ki trajik insan artık söz konusu değil. O bakımdan romanın belki böyle bir sıkıntı olacak. Bakın bugün yazılan romanlara bakıyorum senede 360 tane roman çıkıyor Türkiye'de. Bunlar tamamıyla bu ekonominin bu arzu ekonomisinin içinden çıkmış metinler hepsini için aynı şeyi böyle söyleyecek halim yok ama önemli bir bölümü bu nesnelere ve onunla irtibatlandırılması çalışılan bir dilin parabolleşmesi anlatmak zorundadır evet oradan bir soru mu var?

Dinleyici: Hocam iyi akşamlar. Roman gerçek olayları mı anlatmak zorundadır? Yani romanı bir sınırı var mıdır veya sınırları nelerdir? İkinci sorum da yazar nedir? Yani heyecan verici bir kişilik mi olması gerekiyor yazarın? Veya bizi heyecanlandırması mı gerekiyor? Araştırmacı olması mı gerekiyor? Kısaca bunlar.

Hasan Bülent Kahraman: Şimdi gerçeklerimi anlatmalı? Bunu için başında söyledim. Yani romanın böyle bir yanı var. Bakın 18 yüzyılın sonunda doğan roman böyle bir romandır. Çünkü o romana eşlik eden bir Fransız Devrimi vardır. Fransız devriminin bin türlü tarifi var. Benim de çok meraklı olduğumu ama şöyle bir şey söyleyeyim Fransız devrimi kralın kafasını kesti. Şimdi kantaron bitkisinin bir kitabı var kralın için bedeni diye. Yani Bir insani yemek yiyen tuvalete giden Kral, bir de yani dokunulmaz, erişilmez, tanrısal bir varlık. Fransız Devrimi Kralı öldürerek bu 2 bedeni tek beden halde getirdi. Onu bir de Ruslar yaptılar. Çarlık Rusya'sını kurşuna dizdiler. Bunlar aynı şeyler değil. Dolayısıyla bu açılım içinde bu, indirgeme içinde romanlar yazıldı. O yüzden de dedim ki işte halkın meselesi. O dönemdeki roman evet gerçekçi olmak zorundaydı. Yani tanıklık yazarın tanıklığıydı esas itibarıyla Marki saat beşte evden çıktık artık böyle bir roman yazılamaz deniyordu 1970'lerde. Ben de öyle bir şey yazmak istiyorum Marki bugün saat beşte evden çıktı diye. Niye yazılamaz işte lineer zaman söz konusu değildir. İşte bu zaman mekanları ortaya çıkmıştır. Tanıklık artık devre dışıdır. Yani bugün için bu ancak politik ideolojik bir tercih olabilir. Diyebilirsiniz ki hayır ben romanım böyle olması gerektiğine inanıyorum ve böyle yapacağım, ona kimse bir şey diyemez. Yazar nedir? Bu soruyu Roland Barthes sordu, bu soruyu Michel Foucault sordu. Şimdi bir de sen sordun. Ben bu sorulara cevap veririm ama beni bir daha davet ederler bir saat daha konuşurum o cevabı veririm. Benimki de söz verin bakalım mühür kimdeyse Süleyman odur. Karşılıklı sözlendik. Pardon bir şey söyleyeyim yazar karizmatik olmak zorunda mı? Tanrı yazar döneminde bu böyleydi ama Barthes'da, Foucault'ta Bunlar yazarın ölümünü ilan ettiler. O ilanlar olduğu için zaten biz bu ikinci roman 1.-2. roman çevresinden, çemberinden 3. romana geçtik. Bugün böyle bir dönemde daha fazla o tür bir yazar olacağına inanmıyorum ama bunlar bizim büyük bilinçdışımız ile ilgili meselelerdir. Yine de kapımızın gerisinde zihnimizin gerisinde, e tabii yazarlara atfettiğimiz ettiğimiz birtakım anlamlar vardır. Ben buradan uçağa bindim kalktım gittim Paris'te görmek istedim. Yani gördüğüm zaman bir mülakat da yaptım bana kitaplarında yazdığından daha önemli şeyler söylemedi. Bir şey söyledi ama onu söylemem.

Dinleyici: Konuşmanız çok güzeldi teşekkür ederim. Ben teknoloji ile edebiyat arasındaki bağlantı hakkında ne düşündüğünüzü merak ediyorum. Yani okumak ve yazmak düşündüğünüzde sizce yazarın yazarının kalemle yazması da böyle yazması bir bilgisayara yazması veya okurum onu bilgisayardan ve kitaptan okuması kağıttan okuması sizce aynı şey midir? Yazıları veya yazanı değiştirir mi?

Hasan Bülent Kahraman: Yani ben buna cevap vermeyeyim bunu bir yazar daha iyi cevaplandırabilir. Ben o anlamda bir yazar değilim ama yazmanın kipleri modları üstünde çok

düşündüm. Bunlar biraz da insanın kendi pragmasıyla ilgili şeylerdir. Yazmanın daima fetişistik daima manik yanları olduğunu söyleyebilirim. Şimdi yazı ve teknoloji ilişkisi o ayrı bir hikâye, bunun teknoloji ile olan meselesi çok farklı bir konu ama gündelik hayat içinde sorduğun gibi kalemle, yazmak bilgisayarla yazmak, bunların arasındaki farklar ona sadece dediğim gibi kendi pragsisim içinden bir şey söyleyebilirim kendi pragsolojim içinden. Evet yazının bir manik yanı var. Bazı şairler mesela kendilerini önemserler. Çünkü şiir söylediklerini iddia ederler. Yani şiirin vahyolunan bir şey olduğunu belirtirler. Yani bir esmeyle şiir geldi kendini yazdırdı derler. Bazıları da şiirin bir senin sorduğun soruya atfen söyleyeyim bir tekne yani teknolojinin kötü olan tekne, yapmak-etmek manasında bir yapıntı yapılan bir şey olduğunu iddia ederler. O yüzden işin o yanı apayrı bir tartışmadır ama muhakkak ki yazmak manik bir edimdir. Yaratmanın kendisi manik bir edimdir ama o bambaşka bir konudur. Teknoloji ve yazı ilişkisi ise dediğim gibi o bambaşka bir şey yani her teknolojik değişim ile birlikte tabii yazmanın metodolojileri, ifade imkanları, bunların hepsi birçok şey değişmiştir. Teşekkürler.

Dinleyici: Tragedyanın sonu dediniz. Şimdi ben şöyle bir önerme yaptım. Tamamen sizin konuşmanızdan esinlendim. Bazı düşüncelerim belki kristalleştiği için bir aslında başka alternatifi olmasa da yaptığımız hataların tragedyası içinde yazacağız ve okuyacağız. Gezi de birlikte kitap okundu, insanlar her zamankinden daha çok kitap grupları oluşturdu. Yani bu o fetişist arzu dünyasına karşı oradaki çaresizliğimiz ile ilgili başka bir tragedyayı yaratıyoruz gibi bir önerme geldi aklıma ne dersiniz?

Hasan Bülent Kahraman: Şimdi bu zaten cevabı içinde bu sorunun. Buna hayır demem, çünkü hayır dersem kategorik emperatif birşey söylemiş olurum. Muhakkak ki bunlar devam edecek ama şöyle bir şey şimdi sen soruyu sorarken direnmekten söz ettin. Yani şimdi direnme nedir? Direnme bir durum karşısında bilinçli olarak oluşturulan pozisyonudur değil mi? (1.21.45) ‘ten beri biliyoruz bunu. E şimdi o bile eğer bizi direnişe çağıran bir hal varsa yani direniyorsak öyle bir hal var demektir. O zaman o da benim söylediklerimi bir ölçüde doğrular ama bu insan demin başta söylediğim gibi bir endizm. Dolayısıyla bunu aşma arzusu var. Bahsettikleri mi ben mevcut bir durumun ifadesi, çözümlemesi, anlaşılması olarak görüyorum ama eğer bu noktaya gelmişsek bundan ötesini bugün için konuşacaksak bu teknoloji meselesi belirleyecektir. Yani, yoksa yani AI bu yapay zekaların nereye geleceğini bilmiyoruz. Bilmediğimiz bir dünyanın eşliğinde duruyoruz. Bu ilk defa mı başımıza geliyor? Hayır ilk defa gelmiyor. Yani muhakkak ki matbaa icat olduğunda da ne bileyim zeplinler ilk defa icat olduğunda da insanlar bu tür krizler yaşadılar ama bunlar teknolojinin insan olmayı öngörmediği bir dünyanın meseleleriydi. Bugün bizim varlık olarak varoluşumuz itibarıyla sahip olduklarımıza, olduklarımızı devralacak bir teknoloji arayışı içinde bulunuyoruz. Onun ne getireceğini bilmiyorum belki bir gün yapay zekâ bir roman yazacak ve sonra hepimiz ona âşık olacağız.

Nilüfer Kuyaş: Bu güzel bir hayaldi. Bununla size çok teşekkür ederiz. Çok lezzetli bir düşünce serüveniydi.

*** Ses kaydı burada sona eriyor. ***